Openingsrede
op het CENTRALEN CONVENT
van den voorzitter
Mr. J. A. DE WILDE
1 November 1945)

Mijne Heeren,

„Het Centraal Comité is bevoegd een Centralen Convent samen te roepen, zoo dikwijls het zulksin het belang der partij wenschelijk acht en belangrijke aangelegenheden, bespreking en overleg in het partijverband vergen". Zoo luidt de aanhef van artikel 35 der statuten van de Antirevolutionaire partij.

Van deze bevoegdheid heeft het Centraal Comité gebruik gemaakt. Het doet mij genoegen te mogen constateeren, dat zoovelen aan de oproep om hier saam te komen gevolg hebben willen geven. Op deze eerste samenkomst van het Centralen Convent, waarin de heele Antirevolutionaire partij vertegenwoordigd is, heet ik U, bevrijd van het ondragelijk juk, waaronder wij vjjf lange jaren gebogen gingen, hartelijk welkom. Al zijn we gehavend en berooid uit dezen wreeden oorlog te voorschijn gekomen, we zijn er toch nog en onze onafhankelijkheid is hersteld. Daarom zijn wij den Heere dankbaar en zijn we verblijd.

Toch ligt er een sombere wolk over dit samenzijn, omdat er in dien bangen tijd velen van ons zijn weggenomen, die een waardevolle plaats in onze gelederen innamen. Reeds heb ik in een vergadering van het Centraal Comité in deze stad op Woensdag 29 Augustus gehouden, deze medestrijders herdacht. Ik zal de woorden, die ik bij die gelegenheid heb gesproken, thans niet herhalen. Alleen kan ik niet zwijgen over den man, wiens

plaats ik nu tijdelijk inneem, Dr. H. Colijn, die gedurende meer dan dertig jaar een zoo belangrijke rol in onze partij en in ons nationale leven heeft vervuld, eerst als Kamerlid, daarna als Minister der Kroon en ruim twintig jaar lang als opvolger van Dr. A. Kuyper in de leiding onzer partij. Ook hij was, evenals deze, leider suo jure en zooals de voorzitter van de Eerste Kamer het op 29 October in oud-testamentische formuleering zeide: „Van zijn schouderen en opwaarts hooger dan al het volk", een figuur van internationale betekenis. Het was een eer voor onze partij zulk een man als leider te bezitten en de uitslag van de verkiezingen van 1937 heeft wel aangetoond hoe zijn naam aan het hoofd van onze lijsten velen ook buiten onzen kring aantrok. Zoo lang hij kon heeft hij de leiding in handen gehouden.

Maar de bezetter, die ons aanvankelijk beloofde, het Nederlandsche volkskarakter niet te zullen aantasten, heeft op 30 Juli 1941 dezen in het oog vallenden representant van het Nederlandsche volkskarakter, gevangen genomen en hem tenslotte zelfs over de grenzen gebracht. Daar is hij, alleen van zijn vrouw vergezeld, in September 1944, zonder zijn vaderland te hebben teruggezien, tot hooger leven opgeroepen.

Hij die „alle ding regeert", heeft ons in Colijn veel ontnomen, zooals Hij ook veel in hem gegeven had. We zijn dankbaar, dat achtereenvolgens mannen als Groen van Prinsterer, Dr. A. Kuyper en Dr. H. Colijn in een tijdvak van een eeuw ons als politieke groep hebben geleid. Moge het Hem behagen in de tijden, die komende zijn, ons leiders te geven, die in vroomheid, trouw, begaafdheid, rustelooze ijver en saambindende kracht niet

al te ver bij deze figuren achterblijven.
Het is niet aan twijfel onderhevig, dat onze Anti-revolutionaire partij, ook na den tweeden wereld-oorlog, die zoo groote verandering op materieel en geestelijk gebied heeft teweeggebracht, nog een roeping in hbt midden van ons volk te vervullen heeft. In den tijd van de bezetting hebben vele antirevolutionairen in de voorste gelederen gestaan, als het er op aan kwam zich met alle kracht te verzetten tegen de demonische pogingen om ons volk te verduitschen en tot het nationaal-socia-lisme te bekeeren. Wij hunkeren naar een waarlijk vrij Nederland, waarin volk en overheid beiden zich wederom gebonden zouden weten aan de wetten , en waarin een eerlijke beginselstrijd zou kunnen worden gevoerd. Een Nederland waarin wij ook met andersdenkenden geestdriftig zouden samenwerken aan den wederopbouw van ons zwaar geteisterd land.
Nadat de vijand eindelijk was afgetrokken en ons land in een deplorabelen toestand was achtergelaten, bleek een ding al aanstonds zonneklaar: dat wel de omstandigheden maar niet de menschen waren veranderd. Wie iets dieper blikte dan de oppervlakte, zag duidelijk dat niet alleen de oude doelstellingen aanwezig waren. Zelfs de eenheidsbeweging, nu Volksbeweging genoemd, was als zoodanig helemaal niet iets nieuws. Het nieuwe was alleen, dat zij opeens een in het oog loopend relief kreeg, zooals ze feitelijk nog nooit had gehad, en het eerste het beste ministerie na de bevrijding geformeerd werd door een van haar leiders, den vroegeren voor-zitter van „Eenheid door Democratie", Professor Schermerhorn. Van de oude politieke partijen is — althans naar het uiterlijk te oordeelen — de S.D.A.P. nog het mee^t veranderd, want die heeft nu feitelijk de leer van den klassenstrijd prijs

gegeven, zich losgemaakt van het Historisch-Materialisme, en is niet meer republikeinsch, maar schaart zich om den Oranjetroon. Dit is een vernieuwing, die er zijn mag, maar wil toch in feite zeggen, dat de partij juist datgene heeft prijs gegeven, wat haar vroeger van de door haar zoo genoemde „burgerlijke" partijen onderscheidde. Feitelijk is het een terugtred, maar een terugtred in nationalen zin. We zullen nu de practijk moeten afwachten om te kunnen constateeren of 'de heeren ook werkelijk innerlijk veranderd zijn. De zeven Nederlandsch Hervormde predikanten, die te Amsterdam zich bij de S.D.A.P. aansloten, hebben daarop blijkbaar een goed vertrouwen, en Ds. Buskes onder hen heeft zich reeds bezorgd getoond, dat de oude roode vlag te véél zou plaats maken voor een moderne rosé. Hij geeft aan de roode de voorkeur.

Intusschen herleven langzamerhand al de oude partijen weer, tot de kleinste toe.

Bezien we nu de vraagstukken, die om oplossing roepen, dan voelen we onmiddellijk, dat onze partij daarbij een taak heeft. De punten van Staatsbeleid, die in ons Beginsel-Program bespreking vinden, staan nu weer op den voorgrond.

De strijd in de naaste toekomst zal er om gaan, het historisch gevormde karakter van het Nederlandsche volk te bewaren en tot eigen verdere ontwikkeling te brengen. We zullen weerstand hebben te bieden aan een sterke neiging tot staatsabsolutisme; we zullen op de bres moeten staan om aan ons volk zijn rechtmatigen invloed op den gang van 'sLands zaken te waarborgen; de ver-

houding van Kerk en politiek zal aan de orde van den dag zijn; de vraag, hoe door goede sociale wetten, de maatschappelijk zwakken beschermd moeten worden, is in hooge mate urgent; de christelijke grondslagen van ons volksleven moeten gehandhaafd worden; voor de publieke eerbaarheid zal moeten worden gewaakt en de zedelijke normen zullen hooggehouden moeten worden; tegen machtsusurpatie zullen wij de souvereiniteit in eigen kring op menigerlei gebied hebben te verdedigen; het financieel beleid moet niet het verkapte doel hebben van een algemeene onteigening ten bureaucratischen nutte; de taak van de overheid tegenover het economisch leven moet in antirevolutionairen zin worden vervuld; onze roeping tegenover Indië moet historisch worden gezien. Al deze punten, de punten van ons Program, vragen straks de aandacht.

We staan nu aan een nieuw begin. Voor de toekomst van het Nederlandsche volk is het van het allergrootste gewicht, hoe en met welke middelen zijn belangen wan overheidswege in de eerstvolgende jaren behartigd zullen worden. Het is onze oprechte begeerte om constructief mede te werken zooveel als we maar kunnen, maar we beschouwen het ook als onze plicht om onze critiek te doen hooren als het den verkeerden kant uitgaat.

Omdat wij er van overtuigd zijn, dat de Antirevolutionaire psirtij in de toekomst nog een roeping te vervullen heeft, zijn we onmiddellijk na de bevrijding aan den arbeid getogen, om haar weer tot leven te brengen en provisorisch te organiseeren.

Gij weet, hoe dat gegaan is.
Aan de kiesvereeniglngen, die den grondslag onzer partij vormen, is geadviseerd zoo spoedig mogelijk le vergaderen, versiag te doen uiiorengen m ue eerste vergauenng door de z.g.n. kernen uit den bezettingstijd en een nieuw bestuur te doen kiezen, ik kan gerust zeggen, dat heel de procedure uitstekend, zonder ai te veel wrijving is verioopen.
De meeste Kiesvereeniglngen hebben zich weer geconstitueerd. Daarna zijn ue besturen van de btaten- en n.amerKieskringcentraien gekozen, uie op nun beurt weer gezorgd hebben voor een nieuw of vernieuwd Centraal Comité.

Dit spoedig herstel van onze partij zou niet mogeiijK zijn geweest, ais in onze eigen gelederen met aiierwege de overtuiging had geieeld, dat de Antirevolutionaire partij nog een roeping heeft en dat wij met vereende krachten daarin moeten werkzaam zijn. De geestdriit voor onze beginselen is Gode ZIJ dank, nog aanwezig en. we zijn bereid ons weer met volle kracht aan den arbeid te begeven.

Naar buiten heeft de partij in de afgeloopen maanden al aanstonds een politieke rol gespeeld en positie ingenomen tegenover Regeeringshandelingen, die wij achtten in strijd te zijn met het ware volksbelang en met onze staatkundige beginselen.

Van den aanvang af hebben wij er tegen geprotesteerd, dat na haar terugkeer uit Londen de Regeering vrijwel autocratisch en dictatoriaal is opgetreden. Het laatste ministerie-Gerbr.andy trad in Juni af zonder rekeningschap te hebben gege-

ven van zijn daden.
Het kabinet-Schermerhom-Drees kwam in functie en volstond er mede per radio een regeeringsprogram te ontvouwen, waaraan wel drie achtereenvolgende ministeries genoeg zouden hebben. Het ging alles volkomen inconstitutioneel. De Regeering heeft haar ongrondwettig gedrag trachten te rechtvaardigen door er zich op te beroepen, dat het oude parlement te verouderd wns om nog bijeengeroepen te worden. Maar juist door dit argument stond .het aanstonds vast, dat voorloopig (in tegenstelling met alle andere constitutioneele geregeerde landen) ons volk zonder parlement geregeerd zou worden. Immers, het was voor iedereen duidelijk, dat het in de eerste maanden na de bevrijding niet mogelijk zou zijn generale verkiezingen te houden. Zoo werd een der allervoornaamste grondwettelijke peilers van ons Staatsrecht: het bestaan van een Staten-Generaal, in gemeen overleg waarmede de wetgevende arbeid moet worden verricht en aan welke een controleerende bevoegdheid is gegeven, eenvoudig terzijde gezet.
Waarom kon hier het in 1937 gekozen parlement niet, en in Noorwegen het in 1936 gekozen parlement wél vergaderen? Dat had zijn redenen. Anti-parlementaire invloeden werkten op de Regeering in. Voorts drong een klein maar georganiseerd deel der vroegere illegale werkers in die richting. En eindelijk werkte ook mede de begeerte, om buiten het lastige parlement om, eenige lievelingsdenkbeelden door te zetten.
Dit bleek wel heel duidelijk uit de handhaving van het K.B. van 12 April 1945, nog in Londen

uitgevaardigd, waarbij met volkomen negatie van Grondwet, gemeentewet en kieswet, bepaald werd, dat er noodgemeenteraden zouden worden ingesteld, niet gekozen door de kiezers, maar benoemd door een groote commissie uit de burgerij, die op zeer willekeurige wijze werd samengesteld. Dit K.B. was een wetgevend product van minister Beel, die — zooals de heer Donker in de Tweede Kamer heeft belicht — in November 1944 te Eindhoven een adres aan de Kroon heeft ontworpen, waaruit de ware intentie van dezen bewindsman zonneklaar blijkt: n.1. om het oude partijensysteem te doorbreken mede door de normale verkiezingen naar een later tijdstip te verschuiven. Wie er zoo over denkt, kan in dezen tijd van algemeene verwarring, zich allicht op tecnnische bezwaren beroepen, of de eigenlijke bedoeling te maskeeren.

kn zoo hebben wij het moeten beleven, dat vele maanden na de bevrijding de gemeenten nog zonder gemeenteraad zaten en de Regeering hec bewmd voerde zonder parlement. Als dat geschied was onder een rechtsch ministerie, zouden er in heel ’t land geen zalen genoeg zijn geweest om de protest-vergaderingen te herbergen, ik ben er zelfs niet zeker van of er in dat geval geen politieke stakingen op touw gezet zouden zijn. De herinnering aan November 1918 wijst wel sterk in die richting.

Van dit alles draagt niet alleen het laatste Kabinet-Gerbrandy schuld, maar even goed het Kabinet-Schermerhorn-Drees. Ook dit, ja vooral dit kabinet heeft gemeend zeer ingrijpende beslissingen te mogen nemen zonder dat het volk, beroofd

van Staten en Raden, er ook maar eenigen invloed op kon uitoefenen, terwijl de invloed van de pers door den papiernood tot een minimum was gereduceerd.

Het valt te betreuren, dat feitelijk alleen de Antirevolutionaire partij zich in deze aangelegenheid door zuiver constitutioneele beginselen liet leiden. Dat bleek, toen de Regeering toch eindelijk de Staten-Generaal bijeen riep.

Ook dit deed zij op een zeer vreemde manier. Die Staten-Generaal, in hun oude samenstelling, mochten alleen het wetsontwerp tot instelling van voorloopige $taten-Generaal behandelen. Zoo decreteerde het de Regeering in haar Koninklijk Besluit van 2 Augustus 1943. Van onzen kant is daartegen oppositie gevoerd. De Staten-Generaal, een grondwettelijke instelling van de eerste orde, ontleenen hun bevoegdheden en rechten aan de Grondwet. Ken Konmkiijk Besluit kan en mag daarm geen verandering brengen. Toch heeft de Tweede Kamer zich aan deze machtsusurpatie onderworpen, niet omdat ook haar overgroote meerderheid niet van oordeel was, dat tot schade van het landsbelang haar rechten werden ingekort, maar m.1. om bijkomstige redenen. Tevergeeis ook hebben wij ernstig gepoogd het wetsontwerp „voorioopige Staten-Generaal" van de baan te krijgen, door voor te stellen, dat de oude Kamers, aangevuld volgens de kieswet, tot de eerstvolgende verkiezingen zouden blijven bestaan. Hierbij speelde het beroep, dat de Regeering deed, op „noodrecht", zijn gevaarlijke rol. Hier was geen nood. Politieke overwegingen, zooals deze;

dat de nieuwe stroomingen aanstonds in de Staten-Generaal moeten vertegenwoordigd zijn, hebben den doorslag gegeven. Voor 75 "/o zullen deze voorloopige Staten-Generaal bestaan uit de oude leden en voor 25 ‘/o uit leden, die benoemd zullen worden door een ongrondwettelUke commissie In de Ejerste,.Kamer noemde Anema dit in onverzoeniijken strijd met de beginselen van het Nederlandsche Staatsrecht.

Men mocht zich afvragen, wat de eed van getrouwheid aan de Grondwet, door Ministers en Kamerleden afgelegd, nog beteekende. Juist voor een geval als zich nu voordeed is die eed voorgeschreven, opdat niet subjectieve overwegingen, maar objectieve maatstaven in moeilijke beslissingen den doorslag zouden geven.

Zoo is het begin van ons hernieuwd staatkundig leven na den aftocht der DuitsChers niet fyaai geweest. De Regeering heeft haar werk hier te lande slecht ingezet. Dergelijke staatsrechtelijke vergrijpen wreken zich vroeg of laat. En dat ongecontroleerd regeeren tot machtsmisbruik leidt, toont wel het auideiijkst het beleid, dat de Regeering heeft gevoerd met betrekking tot de Rauioomroep. Terwijl hier alles volmaakt langs wettelijken weg geschieden kon, heeft zij niettemin gemeend met terzijdestelling van hetgeen voor 194U in Wet en Koninklijke Besluiten tot stand was gekomen, een regeling te moeten treffen, die door politieke overwegingen werd ingegeven en in hooge mate kan praejudicieeren op de toekomstige ontwikkeling van het Radio-vraagstuk.

Al hebben wij niet bereikt wat wij wenschten,

onze protesten zijn toch niet zonder resultaat gebleven. De Regeering heeft nu niet alleen in de Tweede Kamer een verklaring omtrent haar houding ten opzichte van Indië algelegd, maar bovendien bdlooid belangrijke maatregelen niet meer bij 'Koninklijk Besluit te nemen, maar bij de Staten-Generaal aanhangig te maken.

We mogen nu verwachten, dat de Regeering eindelijk weer constitutioneel zal gaan regeeren, al is het dan met een parlement, dat voor een deel in strijd met de wet benoemd is. Waakzaamheid blijft intusschen aanbevolen. Naast de stuwende krachten, die in de Staten-Generaal en daarbuiten in de pers, de Regeering naar den goeden kant dringen, zijn er, vrees ik, andere krachten werkzaam, welke blijkbaar ook invloed hebben op haar beleid, krachten die het parlement, althans voorloopig, liefst buiten den gang van zaken zouden willen houden. Voor een deel zijn dit mannen uit de Nationale Volksbeweging, die onder leiding van Prof. Schermerhorn in de laatste periode van den bezettingstijd hun invloed hebben doen gelden op de verzetsbeweging in ons land en niet minder op de houding van de Nederlandsche Regeering in Londen. Zij willen eerst het Nederlandsche volk gelegenheid geven voor „staatkundige bezinning" en meenen dat „de verschillende staatkundige stroomingen zich nog onvoldoende in politieke partijen hebben geformeerd". Voor een ander deel zijn dit personen, die praktisch in hun opvattingen betreffende het parlementaire stelsel met zoo ver verwijderd staan van de staatkundige opvattingen van het Nationaal-

Socialisme en zeer vatbaar zijn gebleken voor de van die zijde jarenlang geoefende onbillijke critiek op de beteekenis van het Nederlandsche parlement. En tenslotte voor een derde deel zijn het degenen, die een afkeer hebben van de vooroorlogsche pactijgroepeering en met name van die partijen, die zich stellen op positief christelijk standpunt. Deze heeren hebben zoogenaamd niets tegen het Christendom. Integendeel. Daarvoor hebben ze veel eerbied. Maar hun bezwaar gaat tegen die christenen, die zich Christelijk organiseeren, die Christelijke scholen stichten en onderhouden, die Christelijke organisaties op maatschappelijk en cultureel gebied oprichten, die Christelijke jeugdvereenigingen vormen en daartoe adviseeren, die een Christelijke radio-omroep begeeren en last not least Christelijke partijen stichten. Naar hun oordeel moeten zij, die hun leven willen richten naar Christelijke beginselen, dat individueel doen en als een zuurdeesem hun invloed laten gelden in algemeene organisaties. En wat het politieke leven aangaat, hebben zij zich te voegen bij conservatieve of vooruitstrevende partijen en daarin hun kracht te ontplooien. Eerst als zij zich zóó gedragen, zullen de christenen metterdaad toonen, dat zij door den oorlog iets geleerd hebben en dat zij die vernieuwing des geestes hebben ondergaan, die strikt noodig is om constructief werk te leveren in dit historisch tijdsgewricht.

Met dankbaarheid mogen we constateeren, dat ons antirevolutionaire volk voor de lokstem der Nederlandsche Volksbeweging doof gebleven is.

Daarvoor is het dan ook te goed bekend met de staatkundige geschiedenis van ons vaderland. Het herinnert zich maar al te wel, dat reeds Groen van Prinsterer tegen soortgelijke suggesties te velde moest trekken en dat in zijn tijd vele positieve belijders zich op dit dwaalspoor lieten leiden. Het weet ook, dat Kuyper aanvankelijk denzelfden strijd heeft moeten voeren en juist daarom door de wederpartij zoo gehaat is geworden, omdat hij beter dan Groen de kunst heeft verstaan ons Christenvolk wakker te schudden en het op te roepen tot organisatie onder eigen banier op alle publiek terrein. Het herinnert zich met dankbaarheid, dat Kuyper en de zijnen erin geslaagd zijn die Christelijke organisaties tot leven te wekken en dat ons volk daardoor tientallen jaren lang een zoo grooten invloed heeft kunnen oefenen op maatschappelijk, cultureel en staatkundig gebied. Wij kunnen dan ook met voldoening vaststellen, dat maar een zeer klein getal antirevolutionairen de opgezette fuik is binnengezwommen. Trouwens, onze geestverwanten zijn aanstonds op hun hoede, als er predikers het land rondreizen met de stelling, dat Christendom en Humanisme twee geestelijke stroomingen zijn, die op politiek en maatschappelijk terrein best kunnen samenvloeien, omdat zij beide zich zouden onderwerpen aan dezelfde zedelijke normen. Bij intuïtie voelen de onzen, dat dit onmogelijk is en dat, indien het toch gebeurde, dit enkele winst voor het Humanisme en enkel verlies voor het Christendom zou betekenen.

De mannen van de Volksbeweging hebben het dan ook al heel spoedig begrepen, dat er bij ons

geen goed vischwater was te vinden en ze hebben de pogingen, om onze menschen te belezen, opgegeven. Dat hadden ze al gedaan bij de vorming van het Kabinet-Schermerhorn-Drees, het z.g. Nationale Kabinet, waarin voor onze bij uitstek nationale partij slechts een zeer bescheiden plaatsje op een meer technisch dan principieel departement werd gereserveerd, voor een antirevolutionair man, die reeds uit hoofde van zijn voor-oorlogsche werkzaamheden, welke hem voortdurend naar het buitenland riepen, in onze partij nimmer een leidende rol heeft gespeeld noch heeft willen spelen.

In de verzetsbeweging waren onze mannen zeer welkom. Om onderduikers met levensgevaar te bergen, waren onze boeren en burgers goed. Maar nu het er, na de bevrijding, op aan gaat komen het Nederlandsche volk te gaan besturen en maatregelen te nemen om ons land er weer boven op te brengen, nu doen de antirevolutionairen beter zich wat bescheiden op den achtergrond te houden.

Maar wij hebben ons nooit door onze liberade, socialistische of andere tegenstanders den weg laten voorschrijven. Wij zullen dat ook nu niet doen. We zullen, bij het licht der Heilige Schrift, zelf onze koers bepalen en zelf de plaats uitkiezen, waar wij het anker laten vallen. Alle valsch conservatisme is ons een gruwel. Een commissie is bezig een urgentieprogram te ontwerpen met betrekking tot de sociale en economische vraagstukken. Wij doen dat op democratische wijze en zullen het rapport dier commissie aan het oordeel der kiesvereenigingen en der Deputatenvergadering onderwerpen en niet, zooals de Nederlandsche

Volksbeweging heeft gedaan, een sociaal program in het licht zenden, dat eenvoudig door een paar heeren is opgemaakt, voordat de stichting van de Volksbeweging zelve nog haar beslag had gekregen. Maar niet alleen alle valsch conservatisme, maar ook een vooruitstrevendheid, die buiten den rechtmatigen volksinvloed om, de meest ingrijpende maatregelen treft, is ons niet minder een gruwel. En van socialistische experimenten waren we altijd wars, maar nu, na de ervaringen van den tweeden wereldoorlog, zijn we er nog meer afkeerig van dan voorheen. We vreezen, dat velen, die er den mond vol van hebben, dat de oorlogstijd zoo leerzaam is geweest, er feitelijk heel weinig van geleerd hebben. Wij zijn er diep van doordrongen, dat alle socialisme, of het zich nationaal-socialisme of democratisch socialisme noemt, moet leiden tot onderdrukking. Daarom willen wij onzen eigen weg bewandelen en ons niet laten indeelen in een hybridisch verband van Christenen en Humanisten.

Indien wij streven naar meerdere eenheid, dan is dat alleen naar eenheid met hen, die, hoewel in andere partijen levende, met ons het Woord Gods aanvaarden als den hechtsten grondslag voor een goede, zegen aanbrengende staatkunde. Natuurlijk sluit dit niet uit, dat wij alles in het werk willen stellen om zoo veel als maar mogelijk is, een eendrachtig samenwerken met alle volksgroepen voor den wederopbouw van ons volk te bevorderen. Maar eendracht is iets anders dan eenheid.

Met het oog op die eenheid hebben wij ons best gedaan met onze Christelijk Historische vrienden zoo mogenlijk een fusie voor te bereiden. Het is

U bekend, dat daartoe ernstige pogingen zijn aangewend en serieuse besprekingen hebben plaats gehad. Daarmede hebben wij gewerkt in den geest van Kuyper en Colijn en ik mag ook zeggen in den geest van A.F. de Savornin Lohman.

Het door ons gestelde doel is helaas niet bereikt. Zoo gaarne waren wij in de gelegenheid gesteld U, als leden van het Centralen Convent de mededeling te kunnen doen, dat een voorstel tot fusie op degelijken grondslag eerst onze kiesverenigingen en daarna uiteindelijk onze Deputatenvergadering zou bereiken. De gevoerde onderhandelingen hebben daartoe niet kunnen leiden, althans vooralsnog niet Wat wel zal kunnen worden geadviseerd, dat is, dat de Deputatenvergadering en de vergadering der Christelijk Historische Unie besluiten om een federatie aan te gaan, elkander niet te bestrijden, maar zooveel als eenigszins mogelijk is, saam te werken. Uit het door den heer Tilanus en mij op 18 October aan de dagbladen verstrekt communiqué blijkt, dat die samenwerking aldus moet worden opgevat, dat aan de Protestantsch-Christelijke fracties in de Gemeenteraden, Provinciale Staten en Staten-Generaal het advies zal worden gegeven voortaan als één fractie op te treden of althans zeer nauw contact te onderhouden; dat zoo mogelijk bij de Raads- en Statenverkiezingen met één lijst wordt uitgekomen, terwijl bij de Kamerverkiezingen voorshands met behoud van afzonderlijke candidatenlijsten, zoo nauw mogelijk wordt samengewerkt.

Dit is zeker niet het resultaat, dat velen in onze partij, vooral onder de jongeren, gewenscht hadden. Het is feitelijk niet meer dan een nadere kennismaking, die misschien op den duur tot een fusie zou kunnen leiden. Er zijn er die het veel

beter hadden gevonden, dat deze gewichtige zaak niet in de hoogere regionen besproken was, maar dat de fusie eenvoudig als een voldongen feit van onder op tot stand was gekomen. Maar die zoo spreken, toonen toch slechts een zeer oppervlakkige kennis te hebben van wat er aan dit vraagstuk vast zit. Reeds hierom zou de fusie van onder op niet hebben kunnen slagen, omdat er heel wat gemeenten in ons land zijn, waarin de Christelijk Historischen vooralsnog onder geen beding met ons in één partij willen samengaan. Wat zou derhalve het resultaat van dit doordrijven van onder op zijn geweest? Immers geen ander, dan dat slechts in een klein aantal gemeenten een Christelijk Nationale Kiesvereeniging zou zijn ontstaan. Het effect daarvan zou in tweeërlei opzicht funest zijn geweest. Het zou aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van 3 inplaats van 1 of 2 partijen. Maar het zou ook de verhoudingen zoowel intem in de partijen als tusschen de Christelijk Historischen en Antirevolutionairen grondig hebben bedorven.

Voor feiten moeten we zwichten. De zaak is nog niet rijp. Komt het tot een federatief samenwerken zooals ik heb uiteengezet, dan zal in de praktijk blijken of we zoo gestadig naar elkander toe groeien, dat eindelijk het ideaal van een fusie zal kunnen worden bereikt. Maar voor het zoo ver is, zuilen nog enkele geschilpunten opgelost dienen te worden. Ik wijs U slechts op de vraag, in hoeverre het oude Art. 36 der Nederlandsche Geloofsbeiijdenis in de praktische staatkunde genandnaaid moet worden. Ik wijs U op verschil van meening met betrekking tot de neutraliteit der Staatsscnool; op het vraagstuk van de anti-

these en het principieel isolement; op de taak
van de Overheid tegenover het Hooger Onderwijs.
In de Christelijk Historische partij zelve wordt
over al deze punten niet over de heele lijn een-
stemming gedacht. Daar zijn in het oogloopende
nuances. Toch zal het noodig zijn, eer we tot fusie
kunnen komen, dat er ten aanzien van deze epineuze punten volkomen klaarheid bestaat
Inmiddels mag gehoopt worden, dat de beoogde
federatieve samenwerking de goede sfeer zal
scheppen om deze kwesties rustig door te spreken.
Of die federatieve samenwerking, waaraan inhaerent is een gemengde commissie, die op regelmatige
tijden ten minste eens per 3 maanden vergadert,
haar beslag zal krijgen, hangt tenslotte af van
de beslissing, die op dit punt de Deputatenverga-
dering en de vergadering van de Christelijk His-
torische Unie zullen nemen. Want die alleen zijn
bevoegd om in een zoo gewichtige aangelegen-
heid, die voor de verdere ontwikkeling van ons
partijleven van het allergrootste belang is, het
eindoordeel uit te spreken. En mochten deze
beide vergaderingen zich accoord verklaren met
het advies der onderhandelaars, dan geeft dat alles
nog niet veel, als niet spontaan en con amore in
de verschillende gewesten van ons land in broe-
derlijke eensgezindheid Antirevolutionairen en
Christelijk Historischen samengaan. De federatieve
samenwerking kan alleen dan tot fusie leiden
als er een einde komt aan zeker wantrouwen, dat
jaren lang de wederzijdsche verhoudingen ver-
troebelde. Van onze zijde kan ons antirevolutio-
naire volk niet genoeg worden aangespoord, om
te doen wat in zijn vermogen is ten einde een
sfeer van vertrouwen te scheppen. En mocht het

tenslotte toch niet gelukken, dan ontmoedigt ons
dat niet. We gaan dan rustig verder in het besef
dat de Christelijk Historische landgenooten ons
het naaste staan. Dit staat wel onder ons vast,
dat wij liever gescheiden zouden blijven optrekken,
dan dat wij een fusie zouden begeeren, die ten koste
van onze beginselen tot stand zou moeten komen.

Is de fusie van de Antirevolutionaire en Chris-
telijke Historische partijen nog niet bereikt, het
doet mij genoegen hier te kunnen mededeelen,
dat er wel in een niet ver verwijderde toekomst
een fusie op til is tusschen de Rotterdammer,
Trouw en de Standaard. Dit is een heugelijk feit,
dat goede resultaten kan opleveren voor onze partij.
Het Moderamen van het Centraal Comité heeft
hierbij niet meer dan de rol van makelaar ver-
vuld. Het heeft de partijen bij elkaar gebracht
Nadere regelingen op dit stuk van zaken moeten
worden afgewacht en worden overgelaten aan
hen, die de dagbladen tot heden toe hebben beheerd.
Een dagblad, uitgaande van onze partij zelve,
hebben we nooit gehad en moeten we ook niet
hebben. Maar destemeer stellen wij het op prijs,
dat er persorganen zijn, die zich moreel aan onze
partij verbonden voelen en de anti-revolutionaire
beginselen bepleiten en propageeren onder ons
volk. „Trouw" is een oorlogsproduct. Zij, die met

levensgevaar het blad hebben opgericht en in stand
gehouden, hadden aanvankelijk zeker niet de be-
doeling het langer te exploiteeren dan gedurende
den bezettingstijd. Maar toen de Rotterdammer en
veel later ook de Standaard niet meer verschenen
en het gevaar dreigde, dat onmiddellijk na de

bevrijding ons volk in Amsterdam en vele streken des lands heelemaal geen eigen orgaan zou hebben, en toen bovendien bleek, dat het blad „Trouw" in den korten, maar fel bewogen tijd van zijn bestaan zich een enormen goodwill had verworven, hebben de mannen van „Trouw", daarbij voeling houdende met het provisorisch Centraal Comité, besloten de uitgave voort te zetten. Dat is gebleken een heel goede zet op het politieke schaakbord te zijn geweest. Wij hebben den indruk, dat er, naast een in principieel opzicht betrouwbare redactie, ook 'ervaren zakenmenschen aan het roer zitten, die hun verantwoordelijkheid tegenover ons antirevolutionaire volk beseffen. „De Rotterdammer" heeft in den strijd voor onze beginselen tientallen jaren lang zich zeer verdienstelijk gemaakt en heele streken van ons land bewerkt, en „de Standaard", die wél beschouwd beter had gedaan vlak voor de aankomst van Blokzijl haar deuren op het nachtslot te doen, heeft gedurende 70 jaar bij den opbouw en in de leiding van onze partij, een staat van dienst gehad, die een goed antirevolutionair nooit zal vergeten. Komen nu deze bladen onder één commercieele leiding en worden zij, wat de hoofdredactie aangaat, bij behoud van regionale verschillen, uit één geest geleid, dan wordt een reeds lang gekoesterde wensch van ons antirevolutionair volk vervuld. Naast het hoofdorgaan blijft er vanzelf plaats voor provinciale en streekbladen. Ook die hebben in het verleden uitnemend werk verricht. Ik behoef U slechts de namen te noemen van de Nieuwe Prov. Groninger Courant, het Friesch Dagblad, de Zeeuw" en de

Graafschapper.

Ik zeide reeds, dat wij nooit hadden en ook niet wenschen te hebben een dagblad, dat rechtstreeks van de party uitgaat. Wel is het noodzakelijk, dat er een halfmaandelijksch verschonend orgaan is ter beschikking van het Centraal Comité. Het eerste nummer van zulk een orgaan, onder den naam „Nederlandsche Gedachten", is nu juist verschenen. Het zal in de eerste plaats dienen om het voortdurend contact met al onze kiesvereenigingen en haar leden, met de besturen van Staten en Kamerkieskringcentrates te bevorderen en levendig te houden. En voorts zal het voorlichting moeten geven in principieele en actueele vraagstukken in populaire artikelen. Het is de bedoeling, dat onze kiesvereenigingen er zich voor spannen om te bewerken, dat dit blad in handen van al haar leden komt.

Hoe het gesteld is met de kansen op een spoedig weer verschenen van het tijdschrift „Antirevolutionaire Staatkunde", uitgaande van de Kuyperstichting, is nog niet bekend. De naweeën van den oorlog laten zich in die Stichting nog pijnlijk gevoelen. We hopen, dat deze belangrijke periodiek weer spoedig ons kader zal mogen voorlichten.

Mijne Heeren! Een zware taak wacht ons dezen winter.

Allereerst moet de propaganda onder ons volk met krachtige hand en rusteloozen ijver worden aangevat. Het streven moet er op gericht zijn, om hen, die bij de verkiezingen op onze lijsten stemmen, ook lid te maken van de kiesvereenigingen. De besturen moeten er zich met de borst

op toe leggen, wij leven nu weer in een vrij land
en wij kunnen weer naar hartelust voor de goede
zaak werken. Dat mogen we dan ook niet na-
laten. Onze wederparty ders zitten ook niet stil.
Zelfs ministers gaan uit spreken voor partij ver-
gaderingen, hetgeen vroeger buiten den verkiezingstijd zoo goed als niet voorkwam. Het drie-
manschap Gravemeyer, Kraemer en Banning is
ook geregeld op pad. Verschillende dag- en week-
bladen staan aan de Nederlandsche Volksbeweging,
de S.D.A.P., de Communisten, Liberalen en
Roomsch-Katholieken ten dienste. Het is dus helemaal niet in strijd met den bon ton, dat ook wij
toonen dat we er weer zijn. We mogen niet zwijgen en we kunnen niet zwijgen. We zien, nu het
stof dat onze bezetters opwierpen, wat weggetrok-
ken is, dat ondanks ruïnes en ander na-oorlogsleed,
ondanks bevrijdingsfeesten en eenheidsbewegingen,
de oude tegenstellingen met den dag beter zicht-
baar worden en zich scherper afteekenen. Laten
we de waarheid niet camoufleeren, maar de fei-
ten zooals ze zijn flink onder het oog zien. Welnu,
de waarheid is, dat we een minderheidspartij zijn;
een feit js, dat we opzettelijk ter zijde zijn gezet,
omdat men vreesde, dat wij aan de verwerkelijking
van eenige lievelingsdenkbeelden in den weg
zouden staan. Wij vormen de party, die de
scheidslijnen in ons volk verkeerd trekt, die de
antithese in stand houdt, die de vaderlandsche
politiek bederft. De roerende hartstochtelijkheid
waarmede in de Tweede Kamer Minister Schermerhom den heer Schouten als ’t ware smeekte
toch aan zijn zijde te staan, was als ’t ware de
laatste poging om dezen beginselvasten anti-
revolutionair van de dwalingen zijns weegs te bekeeren. Waarschijnlijk zal hij ’t bij deze poging wel
laten, want zijn succes was niet groot.

Hoewel wij gaarne positief medearbeiden aan

den opbouw van ons zwaar geteisterd vaderland
en aan het herstel van ons ergerlijk geschonden
volksleven, behoeven we ons als party niet onge-
lukkig te voelen, nu we welbewust buiten regeeringsverantwoordelijkheid gesteld zijn. We zouden
— ik moet dat ruiterlijk erkennen — als we in
de Regeering opgenomen waren, ook wel heel lastig
zijn geweest. Denk er maar even over na.

We hadden ons nooit kunnen neerleggen bij de
praktische opheffing van de ministerieele verantwoordelijkheid en het „inhoudloos”-maken van de
Staten-Generaal, de Provinciale Staten en de
Gemeenteraden. We zouden de portefeuillekwestie
hebben gesteld bij de poging, om met schending
van de Telegraaf- en "Telefoonwet en het daarop
gebaseerde zendtijdbesluit, een z.g. overgangstoe-
stand op radio-gebied in het leven te roepen. We
zouden intem dag aan dag geprotesteerd hebben
tegen de schandelijke uitbreiding der bureaucratie.

We zouden Minister Lieftinck alleen dèn consent
hebben gegeven voor zijn drastische geldsaneering
als hy tevens afdoende maatregelen trof om tegelijkertijd den staatsdienst, die naar alle waarschijnlijkheid een tekort oplevert,
dat in de milliarden
loopt, even drastisch te saneeren. We zouden er
nooit in hebben toegestemd, dat de heer Tjarda
van Starckenborgh als gouvemeur-generaal in deze
hoogst critieke tijdsomstandigheden werd prijs ge-
geven. We zouden er op gestaan hebben een heele
bundel Koninklijke Besluiten uit den Londenschen
tijd in te trekken en de rest door de Staten-Gene-
raal te laten bekrachtigen. We zouden met de
Grondwet en de Indische Staatsregeling in de
hand er met de meeste klem op hebben aangedron-
gen om in onze verhouding tot Indië niet zoo maar
de meest radicale veranderingen te brengen,

zonder dat het Nederlandsche volk en zijn vertegenwoordigers er ook maar even in gekend werden.

Inderdaad, we zouden al te lastig zijn geweest. Want heel de geest van dit Kabinet is in strijd met den onze. Het is innerlijk even verward als de tijd zelf. Het is niet homogeen, niet principieel, het is dynamisch. Is het voor zijn ontzaglijk zware taak berekend? Ik weet het niet, maar betwijfel het. Waar is het vandaan gekomen? Het is ontstaan zonder dat uit eenig gegeven gebleken was, dat het strookte met de opvattingen, die in het land heerschen. Het is samengesteld uit minister, homines novi, die voor een groot deel 't parlementaire leven schuwen. Het staat onder den invloed van een volksbeweging, die al aan het verloopen is en nooit een echte volksbeweging is geweest en het ook nooit worden zal. Inderdaad, het was door de formateurs van hun standpunt uit goed gezien; antirevolutionairen behooren geen prominente plaatsen te bezetten in dit Kabinet.

Zoo staan we dan geheel zelfstandig in het land. Wij aanvaarden die situatie voor onze partij. We staan zoo, niet uit eigen verkiezing, want we waren ten volle bereid regeeringsverantwoordelijkheid te dragen; maar we zijn in die positie gedrongen. We deugden niet om, getooid met democratische vlaggen, een dictatoriale politiek in ons bevrijd vaderland te voeren; we zouden het te veel en te sterk voor de handhaving van Wet en Recht hebben opgenomen; we zouden voor het goed recht der Radio-vereenigingen hebben gepleit; we zouden op het houden van gemeenteraadsverkiezingen op korten termijn hebben aangedrongen; we zouden instantelijk gestaan hebben

op onmiddellijke bijeenroeping van de Staten-Generaal. Dat zou de plannen die ten doel hadden het oude partijen-stelstel te doorbreken, een Christelijk-Humanistische eenheid te bevorderen en, buiten het parlement om, praejudiceerende situaties te scheppen, in duigen hebben geworpen.

De ons opgedrongen geïsoleerde positie doet intusschen aan onze werfkracht geen schade. Honderdduizenden in den lande staan aan onzen kant

Immers, wat zit een groot deel van ons volk in deze na-oorlogsche maanden, zoo dwars? Dat is de feitelijke machteloosheid en rechteloosheid, die er allerwege heerscht. Het zich niet op behoorlijke wijze kunnen uiten. Het gemis van Raden en Staten en pers. Burgemeesters, ambtenaren, leidinggevende personen in handel en industrie, eenvoudige werklieden, zij allen kimnen soms door een enkel briefje van iemand die zich wreken wil of van een concurrent, de dupe worden van zuiveringsmethodes, die reeds veel onnoodig leed in menig gezin en verbittering in menig hart hebben veroorzaakt en die ons, ook in de oogen van het buitenland, min of meer belachelijk maken. Het berust allemaal op besluiten, die niemand kent, die grootendeels nog in Londen zijn genomen door ministers, die zeer eenzijdig waren ingelicht en voor het meerendeel weer zijn verdwenen. Is het niet treffend, dat de doodstraf, waartegen men vroeger zoo scherp gekant was, nu zonder blikken of blozen eenvoudig bij Koninklijk Besluit is ingevoerd, zonder dat men er naar getaald heeft om dit besluit achteraf door de Staten-Generaal te laten legaliseeren?

Het beste deel van ons volk snakt er naar, dat onze constitutioneele instellingen worden herstedd, dat weer de hand gehouden wordt aan de wetten des lands, dat de publieke zaak weer in ’t openbaar behandeld wordt, kortom dat de toestand wordt hersteld, waarin weer recht en wet gelden, waarin Nederland weer Nederland is.

Daarom: met kracht aan het werk! Onze Anti-revolutionaire partij heeft nog een roeping. Wij willen niet alleen pal staan voor de grondwettelijke rechten des volks, wij willen ook op sociaal en economisch gebied die maatregelen bevorderen, die deze tijd eischt. De reeds door mij gememoreerde door het Centraal Comité benoemde commissie voor sociale en economische aangelegenheden is hard aan ’t werk en met spanning zien we haar rapport tegemoet. Het resultaat van haar arbeid moet straks in onze kiesvereenigingen besproken worden. Een partijcongres ware — zoo eenigszins mogelijk — binnen een paar maanden te houden. Een tusschentijdsche Deputatenvergadering, zou met het oog op de verkiezing van enkele leden van het Centraal Comité en ter bespreking en beslissing van eenige gewichtige punten, zooals de federatieve samenwerking met de Christelijk Historischen en wijziging van ons partij-statuut, geen weelde zijn. In verband met de aanstaande verkiezingen zal er nog een tweede Centralen Convent gehouden moeten worden. De electorale strijd zal veel van onze krachten vergen. Onze penningmeester zal een beroep moeten doen op de offervaardigheid van ons volk. Van 743 kiesvereenigingen is bij het Centraal Comité bericht

ingekomen, dat ze zich opnieuw hebben geconsti-
tueerd en het werk hebben hervat. Er zijn nog
eenige kiesvereenigingen, die geen taal of teeken
van zich deden hooren. Laat ieder in eigen Kameren Statenkieskring zorgen, dat er geen een achter
blijft en dat allen de noodige activiteit ontplooien.

Mannen broeders! Wat zal de toekomst brengen,
ook voor onze partij? Toen Groen stierf, terwijl
Kuyper ernstig ziek was, scheen de toestand wei-
nig hoopvol. Maar welk een periode van onge-
ëvenaarde krachtsontwikkeling is er daarna aan-
schouwd! Hoe rijk heeft God ons gezegend. Hoe-
veel hebben wij, in samenwerking met anderen,
mogen bereiken. Denk slechts aan de sociale en
onderwijswetgeving. Toen Kuyper het roer moest
loslaten is Colijn op de brug gekomen en hij heeft
het schip met meesterhand bestuurd. Wij betreu-
ren het diep, dat hij in ballingschap werd gevoerd
en niet meer tot ons terugkeerde. Maar wij
danken God, dat Hij in Zijn genade onzen vriend
Schouten als door een wonder uit den doodelijken
greep van den vijand heeft gered en dat deze na
een kortstondige rust weer in volle kracht onder
ons mag arbeiden en aanstonds in een algemeen
geprezen rede zijn stempel drukte op de beraad-
slagingen in de Tweede Kamer. God sterke hem,
om in de jaren die komen, en die de hoogste
eischen zullen stellen aan de leidinggevende man-
nen van het Nederlandsche volk, onze partij voor
te gaan in het voeren van een duidelijke, vaderlandsche, echt nationale, op de schriftuurlijke be-
ginselen gegronde politiek.

Moge de kracht van ons beginsel, de nood van
het vaderland, de ernst van de staatkundige vraag-
stukken en bovenal de broederlijke liefde ons allen

samenbinden om als een eenig man te staan in het midden van het Nederlandsche volk, altijd bereid tot samenwerking met ieder, die ons levensbeginsel ontziet en onze zelfstandigheid ongerept laat Geen bijoogmerk moge onze blik verduisteren, onze hand onzeker maken. Recht vooruit! Geworteld in de historie. Nationaal bij uitnemendheid. Altijd gereed om voor nieuwe vraagstukken bij het licht onzer beginselen nieuwe oplossingen te zoeken. Strijdend tegen alle machtsmisbruik. Opkomend voor het Recht.

Maar bovenal staande in de ootmoedige belijdenis. „Onze hulp is in den Naam des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft.”